

Nowe stanowiska interglacjalnego eemskiego w okolicy Szepietowa (woj. łomżyńskie)

Krzysztof Wrotek*

Omawiany obszar występowania wytopisk (obecnie kopalnych), jest położony pomiędzy Błoniem i Szepietowem. Profile sond z tego terenu poznano w czasie szczegółowego kartowania geologicznego. Teren ten obejmuje strefy marginalne pochodzące z recesji lądolodu warty i maksymalny zasięg lądolodu wkry (ryc. 1). Część tego terenu, rozciągająca się od Błonia do Nura, z występującymi wytopiskami, była wcześniej prezentowana [9, 10].

W rejonie Szepietowa natomiast, w profilach sond występuje inna strefa koncentracji zamaskowanych zbiorników wytopiskowych (ryc. 2, 3). Zbiorniki tej strefy powstały w wyniku deglacjacji lub być może rozpadu czoła lądolodu wkry. Początkowo zagłębienia wytopiskowe zostały częściowo wypełnione materiałem denudacyjnym w przedeemskim „postglacjale”.

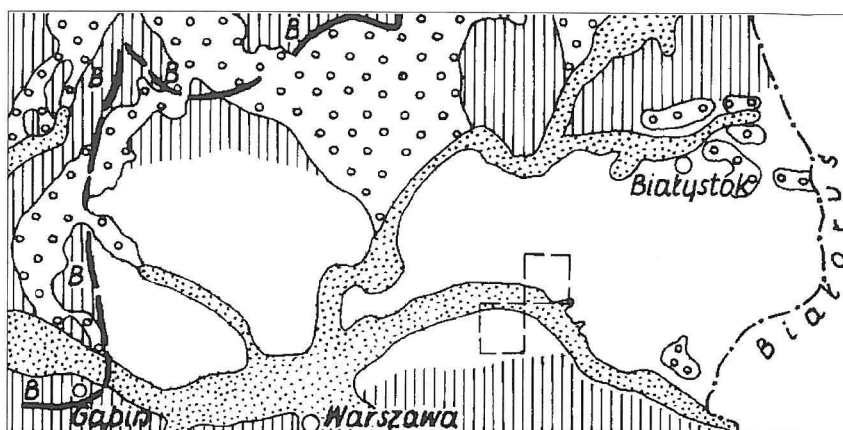
Następnie w okresie interglacjalnego eemskiego wystąpiła w nich akumulacja organiczna. W zbiornikach wód stojących, z okresowo uruchamianymi lokalnymi przepływami, były składane torfy, namuły i mułki torfiaste, piaski zatorfione, a w Mystkach-Rzymie ponadto, gytie i gytie łupkowate. Osady te nie były badane w 14 profilach, opisanych w niniejszym artykule, lecz ponieważ zalegają w identycznej pozycji, jak takie same osady, w blisko położonych profilach przebadanych: w Błoniu [4], Wrotnowie [9], Buczynie [9], Mystkach-Rzymie [1], autor przyjmuje ich wiek za niewątpliwie eemski.

Akumulacja z udziałem materiału organicznego, bardzo dobrze rozpoznawalnego makroskopowo (w polu) sprawia, że zbiorniki te są czytelne w profilu geologicznym.

Od schyłku interglacjalnego eemskiego do dziś, w końcowym etapie zapełniania tych zbiorników, zostały złożone serie mineralne, pochodzące z denudowanych okolicznych form pozytywnych. Odbywało się to w kilku cyklach klimatycznych w tym, prawdopodobnie, co najmniej w dwu okresach klimatu peryglacjalnego.

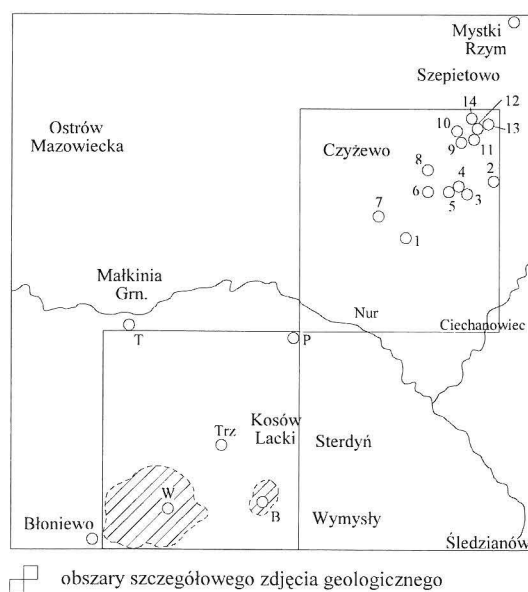
Przedstawiony ciąg zagłębień wytopiskowych wraz ze zdenudowanymi formami pozytywnymi, pozwolą zrekonstruować pierwotne powierzchnie „polodowcowe” w strefie marginalnej stadiu wkry.

Osady deluwialne, złożone w stropie zbiorników na osadach organicznych eemu, są bardzo podobne do osadów otaczających, występujących w formach negatywnych. Razem z osadami organicznymi eemu i wcześniejszymi niż

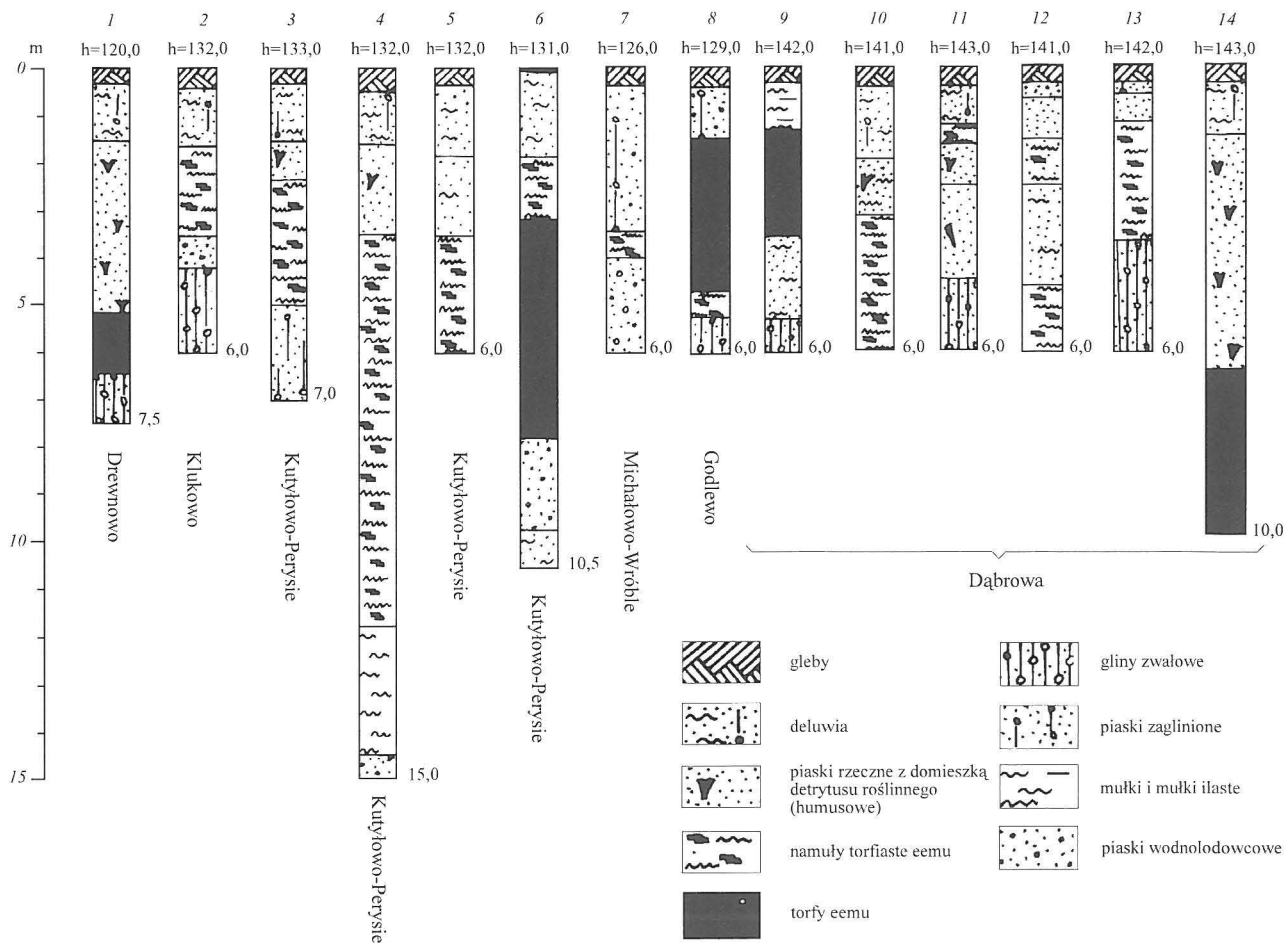
- pradoliny i doliny większych rzek
- sandry
- wysoczyzny, w obrębie których może występować znaczna liczba zbiorników wypełnionych osadami eemu
- inne wysoczyzny moreny dennej
- orientacyjny zasięg lądolodu zlodowacenia bałtyckiego
- rejon badań (ryc.2)

Ryc. 1. Obszar potencjalnego występowania zbiorników (?) eemskich

Ryc. 2. Szkic lokalizacji sond; B, W, Trz, T, P — profile lub grupy otworów przebadane i prezentowane wcześniej (patrz *Prz. Geol.*, 6/93); 1, 2, 3... — numeracja sond przedstawionych na ryc. 3

* Przedsiębiorstwo Geologiczne, ul. Berezynska 39, 03-908 Warszawa

Ryc. 3. Profile słupkowe sond zawierających materiał organiczny (?)eemu

eem, mineralnymi, maskują przedeemskie zbiorniki wytopiskowe, które mimo to są czytelne w szczegółowej hipsometrii terenu, położonego na północ od doliny Bugu. Odróżnia to je od wcześniej omawianego rejonu Kosowa Lackiego [10].

W celu poznania przedeemskiej paleogeomorfologii, tych i okolicznych terenów, konieczne jest rozpoznanie obniżen sondami o głęb. 7–15 m. Można to osiągnąć przy poszukiwaniach surowcowych torfu, gytii, kredy jeziornej, a może i ziemi okrzemkowej.

W grudniu 1993 r. Przedsiębiorstwo Geologiczne rozpoczęło rozpoznanie tych surowców w woj. łódzkiej, jednak zagadnienie jest znacznie szersze. Osady eemu w wytopiskach, o wiele bardziej liczne niż stwierdzone dotychczas, występują prawdopodobnie w strefie od Płocka po Białystok (ryc. 1).

Na znacznie większą liczbę zbiorników eemu, wskazuje podobieństwo profili i sekwencji osadów w nich występujących na terenach od Sokolnik Starych [2] przez Główczyn [5, 6], Karolino-Moczydło [7, 8], Konopki Leśne [1], Otapy [4], Dobrze [11] po profile z okolic Kosowa Lackiego [9, 10], i niniejsze przedstawione w obecnej pracy.

Przed przystąpieniem autora do prac w 1989 r., w okolicy Kosowa Lackiego i Czyżewa, zarejestrowano 2 profile, obecnie liczba ich przekracza 70. Wybrane stanowiska — spośród przytoczonych — zasługują na opracowanie geologiczno-palinologiczne.

Literatura

- BAŁUK A. 1991 — Pr. Inst. Geol., 130: 1–73.
- BARANIECKA M.D., JANCZYK-KOPIKOWA Z. 1991 — Kwart. Geol., 35: 27–36.
- BORÓWKO-DŁUŻAKOWA Z. 1958 — Orzeczenie w sprawie analizy pyłkowej z miejscowości Karolino. Maszynopis. Arch. Dok. Źródł. Państw. Inst. Geol. Warszawa.
- BORÓWKO-DŁUŻAKOWA Z., HALICKI B. 1957 — Acta Geol. Pol., 7: 375–387.
- NIKLEWSKI J., KAÇKI J., STAWIN J. 1964 — Ibidem, 15: 407–414.
- NIKLEWSKI J. 1968 — Monographiae Botanicae, 27: 125–191.
- NOWAK J. 1969 — Mapa geologiczna Polski, ark. Warszawa Wschód, wyd. A. Wyd. Geol.
- NOWAK J. 1971 — Objaśnienia do mapy geologicznej Polski, ark. Warszawa Wschód. Ibidem.
- WROTEK K. 1993 — Prz. Geol., 41: 427–432.
- WROTEK K. 1993 — Sprawozdanie wstępne — częściowe, z rozpoznania torfów, gytii i kredy jeziornej interglacjalu eemskiego w rejonie pomiędzy Stoczkiem Łukowskim, Nurem i Wysokiem Mazowieckiem. Maszynopis. Arch. Państw. Inst. Geol. Warszawa
- WROTEK K. 1994 — Projekt badań do opracowania arkusza Jadów. Szczegółowa mapa geologiczna Polski, skala 1 : 50 000. Maszynopis, Ibidem.